

ZEG NIET ZOMAAAR HERT

Het kweken van herten zou voor de veehouderij een alternatief of een aanvulling kunnen zijn. In ons land komen er van nature 2 of 3 verschillende hertachtigen voor. Over herten spreken, kan dus verwarrend zijn. – *Walter van Neck*

De grote groep van de hertachtigen (meer dan 40 verschillende soorten wereldwijd) is onderverdeeld in 4 zogenaamde onderfamilies. Het zijn herkauwende evenhoevigen waarvan de mannetjes een gewei dragen dat ze jaarlijks afwerpen. Er is echter één grote uitzondering: bij het rendier dragen ook de wijfjes een gewei. Tot de onderfamilie van de schijnherten behoren onder andere het eland, het rendier en de ree. Ze komen alle 3 in Europa voor. Enkel de ree komt van nature voor in België. Damherten en edelherten worden tot de onderfamilie van de echte herten gerekend. Edelherten behoren tot de inlandse fauna, over damherten bestaat er enige verwarring.

.....
Reeën zijn moeilijk in gevangenschap te houden.
.....

Reeën

Het kleinste van de in België in het wild levende herten is de ree. Het gewicht schommelt tussen 10 en de 20 kg voor de wijfjes (reegeit) en tussen 15 en 30 kg voor de mannetjes (reebok). In een zeer rijke habitat kan zijn gewicht uitzonderlijk oplopen tot 35 kg. De schofthoogte varieert tussen 60 en 72 cm en kan in uitzonderlijke gevallen 80 cm bedragen. Het mannetje is doorgaans iets groter dan het

vrouwtje. Het zijn echte cultuurvolgers die vaak tot in stadsparken zijn doorgedrongen. Reeën zijn echter moeilijk in gevangenschap te houden. Het blijven wilde dieren die schuw en zeer stressgevoelig zijn. Ook zijn reeën in het wild eerder solitair levende dieren en vormen ze – in tegenstelling tot edelherten – geen roedels. Enkel in de winter vormen zich kleine groepen. Hun vacht is in de zomer eerder roodbruin, in de winter grijsbruin. Kleurafwijkingen van wit tot zwart kunnen sporadisch voorkomen. De geliefde habitat voor reeën zijn bossen of bosranden, waar ze beschutting vinden en rustig kunnen herkauwen. Van daaruit foerageren ze naar meer open ruimtes, weiden of akkers. Echt zware schade aan

landbouwgewassen veroorzaken ze zelden. Enkel jong plantgoed kunnen ze, door hun knabbelgedrag, behoorlijk toetakelen.

De bronstperiode loopt van 15 juli tot 15 augustus. Normaal duurt de ontwikkeling van de foetus 5 maanden. De jongen zouden dus midden in de winter geboren worden, wat de overlevingskansen van het reekalfje sterk reduceert. Na de bevruchting treedt er een periode van kiemrust in. De eigenlijke ontwikkeling van de foetus start pas in december. De jongen worden geboren tussen 15 mei en 15 juni. De geit werpt 1 tot 3 jongen.

Het gewei van de bok is klein en wordt zelden langer dan 25 cm. In de herfst wordt het afgeworpen en tijdens de wintermaanden ontwikkelt zich een nieuw gewei.

Damherten

Het oorspronkelijke verspreidingsgebied van het damhert bevindt zich in het Midden-Oosten. Toch zijn er fossiele vondsten die wijzen op de aanwezigheid van het damhert in onze streken, maar ze stierven hier uit tijdens de laatste ijstijd. In de Romeinse periode werden de damherten opnieuw geïntroduceerd in de streken rond de Middellandse Zee. Eeuwenlang werd het damhert gefokt als statussymbool ter verfraaiing van parken of adellijke domeinen, of gewoon als jachtwild. Kenmerkend voor het damhert zijn de witte vlekken op de rossige vacht, die tijdens de winter, na de rui van het zomerhaar, eerder grijsbruin kleurt met minder duidelijke vlekken. Maar in de loop der tijden ontwikkelden zich, al dan niet bij gericht fokken, verschillende kleurmutanten gaande van wit tot zwart.

In het wild zijn damherten uiterst schuwe dieren die dankzij hun uitstekend gehoor en reukvermogen een verborgen leven leiden. Van alle hertachtigen heeft het damhert ook het best ontwikkelde gezichtsvermogen. Toch zijn ze in gevangenschap zeer gemakkelijk te kweken en worden ze snel handtam. Vandaar dat damherten vaak op kinderboerderijen worden gehouden. Ook op grote domeinen en parken leven zij in semivrijheid. Kenmerkend is het schoffelgewei van de bokken. In de periode april-mei wordt het gewei afgeworpen waarna het nieuwe meteen begint te groeien. Het nieuwe gewei is bedekt met een basthuid die in augustus of september wordt afgeschuurd. Bij gezonde, volwassen manne-

tjes kan het gewei een gewicht bereiken van 7 kg.

De bokken hebben een lengte tussen 130 en 150 cm, een schofthoogte van 85 tot 95 cm en hun gewicht varieert van 45 tot 90 kg. De hinden zijn kleiner en lichter, zijn gemiddeld tussen 110 en 130 cm lang, hebben een schofthoogte van 75 tot 85 cm en wegen 25 tot 50 kg.

In het wild leven damherten in roedels. Vrouwjes vormen grote hindenroedels (vrouwjes met hun jongen) en de mannetjes kleinere vrijgezellenroedels. De bronst valt in de tweede helft van oktober

1 Reeën behoren tot de kleinste hertachtigen in België. De populatie neemt elk jaar toe en momenteel vind je ze verspreid over heel Vlaanderen.

Kenmerkend voor **2 damherten** is het vlekkenpatroon op de rug en het schoffelgewei bij de mannetjes. In gevangenschap verliezen ze snel hun schuwheid.

Het grootste inlandse hert met het meeste imposante gewei is het **3 edelhert**.

tot begin november. Na een draagtijd van 230 dagen worden de jongen geboren. In gevangenschap kan de bok, tijdens de bronst, zijn agressie soms richten op de hinden. Met zijn gewei kan hij zware kwetsuren veroorzaken.

Edelherten

De grootste in het wild voorkomende hertensoort in België is het edelhert (*Cervus elaphus*). Enkel de eland is qua

kaanse edelhert of wapiti (*Cervus elaphus wapiti*), ook als een ondersoort bestempeld maar tegenwoordig, na wetenschappelijk DNA-onderzoek, wordt het wapitihert als een volledig aparte soort beschouwd, de *Cervus canadensis*.

Grootte en gewicht van de edelherten variëren sterk naargelang van de ondersoort, de habitat, het voedselaanbod, de ouderdom en het geslacht. Mannetjes zijn groter dan vrouwjes. De totale lengte

DOSSIER Landbouwherten, een aanvulling op je bedrijf?

gaat van 1,6 tot 2,60 m, de schofthoogte van 1,10 tot 1,5 m. Het gewicht van de mannetjes in onze streken varieert van 120 tot 180 kg, vrouwtjes wegen tussen 60 en 120 kg. Opvallend is dat het gemiddeld gewicht van de in het wild levende edel-

herten toeneemt van west naar oost. Een edelhert in Schotland weegt gemiddeld 100 kg, in Oost-Europa 250 kg. Opvallend voor het mannetje is zijn imposant gewei dat ook jaarlijks wordt afge- worpen, meestal in maart, april. Het

nieuwe gewei begint meteen na het afwerpen van het oude te groeien om volledig uitgegroeid te zijn in juli. In augustus begint de basthuid het hert mateloos te irriteren. Om de jeuk te verzachten, schuurt het hert zijn gewei tegen struiken en stammen. Tijdens de zomer vormen edelherten roedels. De hinden en de onvolwassen jonge dieren vormen een hindenroedel geleid door een dominant wijfje. Ook de mannetjes maken roedels en leven afgescheiden van de hindenroedel. Aan het eind van de zomer, bij het begin van de bronst, vallen de mannelijke roedels uit elkaar en zoeken de krachtige en sterke mannetjes de hindenroedels op. De bronst loopt van half september tot half oktober. De bronsttijd vraagt erg veel energie van de mannetjes, die tot 30% van hun gewicht kunnen verliezen. Vaak overleven deze uitgeputte mannetjes een strenge winter niet. Zo wordt inteelt op een natuurlijke manier geregeld. Na een draagtijd van 225 tot 245 dagen wordt het hertenkalf eind mei, begin juni geboren. ■

Het kleinste van de in België in het wild levende herten is de ree.

HOE ZIT HET MET DE REGELGEVING?

Houden van schapen, gieten of herten Iedere houder van één of meerdere schapen, geiten of herten, ook elke particuliere (hobby)houder moet zich laten registreren. Dat kan via het registratieformulier (www.dgz.be/sites/default/files/Registratieformulier_beslag_diersoort_0.pdf) dat je invult en bezorgt aan DGZ (Dierengezondheidszorg Vlaanderen) bezorgt via post, fax of e-mail. DGZ registreert de gegevens in Sanitel. Je krijgt dan een beslagnummer toegekend en wordt hierover per brief geïnformeerd. Een beslagnummer voor hertachtigen is als volgt opgebouwd: 'BE inrichtingsnummer - 0701'

Bijhouden register De houder van schapen, geiten en herten is verplicht een register bij te houden. Je kunt het daartoe bestemde register (www.dgz.be/formulier/register-schapen-geiten-en-herten) downloaden. Per diersoort (zowel voor schapen, geiten als voor herten) moet je een afzonderlijk register bijhouden. De verantwoordelijke moet nauwgezet iedere wijziging (bijvoorbeeld aankoop, verkoop, merking, sterfte) noteren binnen de 3 dagen na het plaatsgrijpen van de gebeurtenis. De verantwoordelijke bewaart dit register gedurende minimum 5 jaar op het beslag.

15-decembertelling De wetgever stelt dat iedere houder van schapen, geiten en herten verantwoordelijk is voor de

identificatie en registratie van zijn dieren. Hij is ook bij wet verplicht om eenmaal per jaar – tussen 15 en 31 december – zijn dieren te tellen, per diersoort, en deze gegevens te registreren voor 15 januari. Dit kan via de website Veeportaal of via het formulier van de 15-decembertelling dat DGZ elk jaar in december stuurt naar alle geregistreerde houders van schapen, geiten en herten.

Bestellen van oormerken Via Veeportaal kan je een bestelling voor oormerken plaatsen, zowel oormerken voor een eerste identificatie, stamboekoormerken (voor stamboekhouders) als hermerkingsoormerken. Herten worden enkel geoomerkt voor het verlaten van het geboortebeslag, onafhankelijk van de leeftijd. Indien ze op het geboortebeslag blijven, hoeven ze geen oormerk te dragen.

Registratie van vervoersbewegingen Wanneer één of meerdere dieren (schapen, geiten, hertachtigen) in het handelsverkeer terechtkomen (verkoop, vervoer naar slachthuis of export) moet een verplaatsingsdocument worden ingevuld in 3 exemplaren. Het is verplicht deze vervoersbeweging in Sanitel te registreren. Via Veeportaal kan je deze vervoersbeweging zelf registreren. Het verplaatsingsdocument vind je via www.dgz.be/sites/default/files/Verplaatsingsdocument.pdf.

© WALTER VAN NECK

EDELHERTEN ZORGDEN VOOR NIEUW ELAN

Toen de vader van Marc Peelman met pensioen ging, zag hij de teloorgang van het ouderlijke landbouwbedrijf met lede ogen aan. Vader was al begonnen met de verkoop van enkele landbouwpercelen, toen Marc – toen voltijsd actief in de bankensector – een opleiding volgde over het kweken van edelherten. Zo kreeg de Kruisveldhoeve plots een nieuwe bestemming. – *Walter Van Neck*

Wat kleinschalig begon in 1995 met 4 drachtige hinden en 3 jaarlingen, is ondertussen uitgegroeid tot een basisgroep van 50 tot 55 hinden (moederdieren), 40 à 50 jaarlingen, 50 kalveren en enkele kweekbokken. “Maar als je herten kweekt in hoofdberoep moet je toch minstens over een roedel van een tweehonderdtal hinden beschikken”, geeft Marc Peelman aan. Hij kreeg een bedrijfsvergunning voor het houden 190 dieren. Al zou voor de Vlaamse regelgeving maar een bedrijfsvergunning nodig zijn vanaf 150 herten.

Grootse plannen

Marc Peelman is landbouwer in bijberoep, naast zijn job bij de bank. Zijn echtgenote

Chris Goetelen houdt zich 100% bezig met het bedrijf. Marc is ook secretaris van ABEC (*Association Benelux pour les éleveurs des Cervidés*), een vereniging voor hertenfokkerij voor de Benelux. De Kruisveldhoeve, fraai gelegen aan de boorden van de Schelde in Sint-Amands (Klein-Brabant), kreeg een grondige restauratiebeurt. Naast de kweek van herten is een gedeelte van de gebouwen ingericht voor hoefvetoerisme. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de afwerking van de 2 vakantiewoningen. Toekomstige gasten kunnen op de hertenboerderij volop genieten van streek uit de Eén-serie ‘Stille Waters’. Ook werd er gestart met de inrichting van een hoefwinkel. “Tot nu toe verkochten wij enkel volledige karkas-

sen, maar er zijn steeds meer klanten die vragen naar een gebraden of kleiner stukje herten vlees. Chris heeft een 3 jaar durende slagersopleiding gevolgd bij Syntra en kan de karkassen professioneel versnijden.”

De tweedehands koeltoog is ondertussen geïnstalleerd. Bij de inrichting van de hoefwinkel, de koelruimte en de versnijderij is er veel aandacht besteed aan de HACCP-normen voor hygiëne.

Samenstellen roedel

De basisgroep van de hinden zijn kruisingen van Engelse parkhinden, gekenmerkt door een zacht karakter maar met een eerder kleine gestalte. De dekbokken zijn van continentale oorsprong en hebben

Duits-Hongaarse roots. Met enige trots toont Marc ook zijn witte kweekbok en enkele witte nakomelingen. Deze witte herten zijn geen albino's, maar een echte ondersoort met witte vacht. Oorspronkelijk komen de witte herten uit de koninklijke parken van Denemarken (Queenspark). De herten op de Kruisveldehoeve worden extensief gehouden. "Het zijn en blijven wilde dieren", zegt Marc Peelman vastberaden. "Ze leven zoals in de natuur volgens het ritme van de seizoenen." Tijdens

.....

De herten op de Kruisveldehoeve worden extensief gehouden.

.....

de zomer grazen de herten vrij in de weiden rond de boerderij, wel opgesplitst in een roedel bestaande uit de hinden met hun kalveren en een roedel bestaande uit enkele dekbokken en de jaarlingen. Bij het begin van de bronst, meestal rond 1 september, als de bokken de bast van hun gewei beginnen te schuren, komt de veearts langs. Ze krijgen een verdovend spuitje en het gewei wordt afgezaagd. Daarna worden de kweekgroepen samengesteld. De bokken worden weer van de hinden gescheiden rond 1 december. De eerste dagen dat de kweekbokken terug samenzitten, is er wat onrust en stoerdoenerij, maar na enkele dagen keert de rust terug in de mannetjesroedel. Agressieve bokken gaan er onherroepelijk uit. "Ik kan het niet maken dat een agressieve bok uithaalt naar kinderen die dicht bij de afsluiting spelen of wandelen. Die bokken gaan dan naar parken in Frankrijk of Spanje." De hinden kunnen 14 tot 15 keer kalven. "Dus op een bestand van 50 hinden moeten er elk jaar 4 à 5 hinden worden vervangen. Die oude moederdieren worden niet verkocht maar na het spenen krijgen zij extra voeding en belanden daarna in onze diepvriezer."

Infrastructuur

Het omheinen van de weiden kost veel. Marc koos voor zeer duurzaam acaciahout voor de weidepalen. In Frankrijk wordt meer gebruik gemaakt van tamme kastanje, maar die zijn in België minder voorhanden. Het rastergaas is 2 m hoog. Bij echt wilde dieren is deze hoogte waar-

schijnlijk onvoldoende. "In Vlaanderen kunnen we 10 tot 12 hinden per ha houden, in Frankrijk daarentegen ligt het aantal dieren per hectare beduidend lager."

Voeding

Het bedrijf telt een kleine 10 ha. Daarvan is 7 ha weide, waar de dieren de hele zomer kunnen grazen. Daarnaast is er 1 ha maïs en 1,5 ha grasland voor voordroog. De dieren voeren zich in de zomer met het weidegras. De hinden krijgen tijdens de lactatie dagelijks een extra rantsoen van 300 à 400 g 'hindenmengeling', een granenmengeling. Ook tijdens de zomer, als het weidegras verschaalt, krijgen alle herten extra voer. Vanaf september worden de slachtdieren extra bijgevoerd met onder andere witloofwortelen, maïs en aardappelen. Herten zijn gevoelig voor kopertekort. Dan treedt de zogenaamde zwaairug op. Door een slappe achterhand is het hert niet meer in staat om zijn achterbenen volledig te strekken. Om dit te voorkomen,

geeft Marc Peelman een theelepeltje kopersulfaat op 200 l water die hij toevoegt aan 20 kg droge pulp. Hiermee behandelt hij zijn 150 dieren. Rond Allerheiligen worden de kalveren van de hinden gescheiden en opgesteld. "De energie die de kalveren uit het voedsel halen, moet niet gaan naar het op peil houden van hun lichaamstemperatuur maar naar de groei", aldus Marc. In de nieuwe halfopen loods van 20 op 12 m wordt een gedeelte van de oppervlakte voorbehouden voor de overwintering van de kalveren. Er is 2 m² per kop opstalruimte voorzien voor de kalveren. Als de kalveren in november naar binnen gaan, worden ze ontwormd. Begin april, als het weideseizoen begint, krijgen zij een tweede ontwormkuur. "Na april wordt er niet meer ontwormd zodat er naar residuen toe er geen problemen zijn."

Slacht

Vanaf november worden de dieren geslacht. Ze zijn dan 18 maanden oud. De

MARC PEELMAN EN CHRIS GOETELLEN

Leeftijd: beide 48 jaar
Gemeente: Sint-Amands
Specialisatie: hertenhouderij, hoefwinkler, hoefveoerisme
Website: www.kruisveldehoeve.be

Wat kleinschalig begon, is ondertussen uitgegroeid tot een basisgroep van 50 tot 55 hinden, 40 à 50 jaarlingen, 50 kalveren en enkele kweekbokken.

bokken wegen dan 120 tot 130 kg. Het karkasgewicht gaat van 65 tot 70 kg en levert gemiddeld 50 kg vlees op. De hinden zijn wat lichter van bouw en hebben bij de slacht een karkasgewicht van ongeveer 55 kg, wat bij benadering 45 kg vlees oplevert.

Het vlees van gekweekte landbouwherten is qua smaak best te vergelijken met het vlees van wilde herten. "Het zijn immers herkauwers en de voeding zal de smaak van het vlees weinig of niet beïnvloeden", aldus Marc Peelman. "Dit in tegenstelling tot ander wild, zoals fazanten en bosduiven, waarbij de voeding de smaak van het vlees wel degelijk beïnvloedt."

"Na de slacht mag het vlees niet dadelijk in de koelkast", geeft Marc aan. "Je mag het vlees niet choqueren. Je laat het best 24 uur afkoelen in een koele, goed verluchte en insectenvrije ruimte. Daarna kan het 2 tot maximum 4 dagen in de frigo. Als het vlees te lang in de koeling blijft, begint het uit te drogen. Als het karkas meteen na de slacht zwaar gekoeld wordt, dit is choqueren, dan krijg je taai vlees."

Om het slachttrendement te verhogen, kruisen sommige kwekers de herten met het zware Amerikaanse of Canadese wapitihert. Deze praktijk zou in Nieuw-Zeeland ontstaan zijn. Vermits de dieren in Europa op 18 maanden de ideale slachtleeftijd en slachtgewicht bereiken, zijn ze op hetzelfde moment bij onze zeventuigers in Nieuw-Zeeland maar 12 maanden oud en te licht voor de slacht. Met het inkruisen van wapitibloed in de Europese bloedlijnen konden ze het slachtgewicht zo verhogen. Nieuw-Zeeland is een zeer groot exporteur van hertenvlees. Vers hertenvlees uit Nieuw-Zeeland (niet ingevroren) komt vacuümverpakt in onze handel terecht. Het dier is dan al enkele weken geslacht, wat de kwaliteit zeker niet ten goede komt. "Aan het inkruisen met wapiti denk ik absoluut niet. Uiteraard zal het slachttrendement verhogen. Maar dat strookt niet met mijn filosofie, ik ben volledig tegen exoten. Ik mag er niet aan denken dat er een wapitikruising zou ontsnappen en zich in de vrije natuur zou voortplanten. Daarenboven is het een te agressief dier als je met hoefveerisme begint."

Wapenvergunning

Hoevegekweekt wild mag gedood worden op de plaats van oorsprong. De eigenaar moet zich wel in regel stellen met een

1 Weidepalen in het zeer duurzame acacia (*Robinia*) en rastergaas van 2 m hoog omsluiten de weiden. 2 Jaarlingen en kweekbokken huizen apart van de hinden en kalveren

wapenvergunning voor het schieten van zijn eigen herten. Voor het aanvragen van een wapenvergunning bij de provinciale diensten geeft de hertenhouder als motief 'beroep' aan. Het doodschieten van (landbouw)herten is een wettelijke reden om een wapenvergunning te bekommen. De particuliere slachting kan zowel bij de eigenaar als in het slachthuis gebeuren. Het vlees van het hert is echter exclusief bestemd voor de eigenaar en zijn gezin, of het hert is bij een fokker aangekocht door een particulier, uitsluitend ten behoeve van zijn eigen gezin.

De hertenkweker die hertenvlees in de handel wil brengen, kan zijn herten ofwel levend of geslacht naar het slachthuis brengen. Bij levend transport gebeurt de ante mortum- en post mortumkeuring op de slachthuisvloer. In de praktijk zijn er

maar een paar slachthuizen in Vlaanderen ingericht om levende herten op te vangen. De herten kunnen op het bedrijf geslacht worden voor het vervoer naar het slachthuis. De ante mortumkeuring omvat onder meer een verklaring van de kweker met de vermelding van identiteit van de dieren en de eventueel toegediende geneesmiddelen met datum van toepassing. Daarnaast moet er een certificaat opgesteld worden door de (bedrijfs-) dierenarts met vermelding van correcte doding en verbloeding en datum en tijdstip. Dit certificaat kan ook opgesteld worden door de eigenaar zelf, als hij beschikt over het nodige vakbekwaamheidsniveau. De karkassen krijgen daarna een post mortumkeuring van een officiële dierenarts in het slachthuis. ■